

ANTIQUÉ STORE CENSORSHIP IN ROMANIA (1944-1989)

Marius – George Coșarcă
 Librarian, "Justinian the Patriarch" Faculty of Orthodox Theology
 University of Bucharest

Abstract: In this paper we have shown the factors responsible for the censorship of the antiques stores in Romania, during 1944-1989. The research was carried out mainly at the National Archives of Romania, where different documents were analysed from the Archives Committee for Press and Prints. Other sources used in this research were taken from the National Library of Romania, the Central University Library in Bucharest, the Orthodox Theology Library in Bucharest, the Library of the Holy Synod, part of the Romanian Patriarchy, and the Romanian Academy Library in Bucharest. Over 45 years the Communist Party had total control over the antiques stores through an institutionalized system, named General Institution of Press and Prints.

Keywords: Censorship, Antiques stores, Communism, Press, Books.

Scurt istoric al cenzurii anticariatelor (1944-1989)

Metodele de cenzură aplicate de comuniști în perioada anilor 1944-1989, au avut un scop precis, și anume, acela de a avea control total asupra societății românești. În acest sens, profesorul Bogdan Ficeac afirmă: „cenzura a reprezentat una din procedurile fundamentale puse în lucru de regimul comunist românesc, care a avut simultan două roluri: acela de a interzice și epura, și unul de a crea, prin selecție ideologică, un front literar, istoric, științific”¹. O posibilă definiție a cenzurii ar putea fi aceasta: „cenzura este un mecanism socio-politico-ideologic cu o îndelungată istorie în procesele de guvernare ale comunităților umane, state, națiuni, religii, regimuri politice, culturi instituționalizate”². Trebuie să înțelegem că doar prin constrângere regimul comunist a reușit să se impună pe toate planurile, inclusiv în ceea ce privește lectura și cărțile.

Astfel, pe lângă biblioteci și librării au intrat și anticariatele în vizorul cenzurii după cum reiese din rapoartele întocmite de Schäffer³, care afirma că „în București există multe librării și anticariate”⁴. Prin anticariat se înțelege „acel loc, prăvălie unde se vînd cărți vechi”⁵ sau un „magazin

¹ FICEAC, Bogdan. *Cenzura comunistă și formarea „omului nou”*. București: Nemira, 1999, p. 10-11.

² CARAVIA, Paul. Studiu Introductiv. CARAVIA, Paul. (coord.). *Gândirea interzisă: Scrieri cenzurate. România 1945-1989*. Cuvânt înainte de Academician Virgil Cîndea. București: Enciclopedică, 2000, p. 17.

³ Schäffer este cenzorul care controla anticariatele din București.

⁴ COROBICA, Liliana. *Controlul cărții. Cenzura literaturii în regimul comunist din România*. București: Cartea Românească, 2014, p. 29.

⁵ CANDREA, Aurel I. ; ADAMESCU, Gheorghe. *Dicționar enciclopedic lustrat al limbii române din trecut și de astăzi „Cartea Românească”*. București: Cartea Românească, 1931, p. 59.

unde se face comerț cu cărți vechi de ocazie”⁶ ori „întreprindere care achiziționează și vinde cărți vechi sau obiecte vechi de artă”⁷.

În apropierea *Casei anticarilor* (vezi fig.1. și fig. 2.) în zona podului de la Mihai Vodă „într-o clădire nouă au deschis prăvălii de anticariat: frații Bîrcă, Nicu Andreescu, Titu Vasilescu, Laura Gh. Cardaș și Vasile Daschevici.

Fig. 1. Casa Anticarilor – vedere frontală⁸.

⁶ *Dicționarul Limbii Române Literare Contemporane*. Vol. I (A-C). București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955, p. 94.

⁷ *Dicționarul Explicativ al Limbii Române* (DEX). Ediția a II-a. București: Univers Enciclopedic, 1998, p. 44.

⁸ <http://imageromania.ro/images/detailed/5/167291.jpg?t=1512683709>, accesat la 18 iulie 2019.

Fig. 2. Casa Anticarilor – vedere laterală⁹.

Toți aceștia și-au păstrat negoțul cu cărți pînă în anul 1948 cînd comerțul a fost preluat de Stat¹⁰, care doar în decursul aceluși an, a controlat aproximativ 90 de anticariate, printre care Soly Pach de la Casa veche a anticarilor, Azur Mușoiu din Str. Doamnei nr. 1 și Herman Pach de pe Calea Victoriei. (vezi fig. 3).

⁹ <https://i.pinimg.com/originals/20/0e/46/200e4611523882a2c847374fe990c001.jpg>, accesat la 18 iulie 2019.

¹⁰ POTRA, George. *Din Bucureștii de altădată*. București: Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 466.

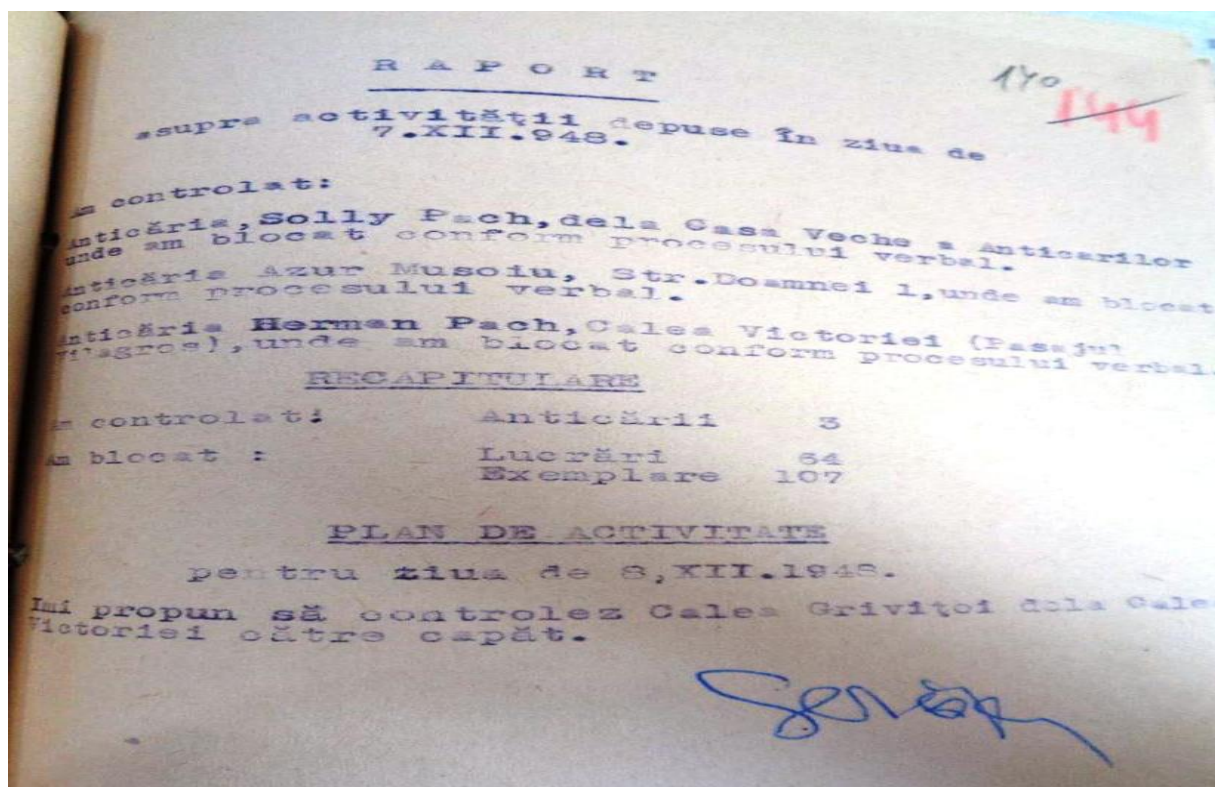

Fig. 3. ANIC, fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosar nr. 7/1948, f. 140.

Astfel, „cenzorul Schäffer controlează anticăriile dulap de la Podul Mihai Vodă, aparținând lui Gheorghe Șvab, Grigore Antoniu, Lury Wolff, Pascal Finkelstein, Emanuil Gherner, N. Haram, Nissim Abramovici, Ion Ionescu, Aron Wittemberg, George Iliescu, Henrich Kleffner, Moise Rozenhal, Jean Trif, Stefan Lorentz, Herman Kraus, Radu Andreescu, Dumitru Foianu, Vasile Dijmănescu”¹¹.

Comercializarea cărților continua să se desfășoare într-un flux constant, chiar dacă era atent supravegheată de autorități, „după cum reiese și de la Arșavir Acterian, care activa ca librar și anticar de cărți la magazinul *Nastratin*, aflat lângă teatrul de vară *Boema*, în perioada 1946-1949”¹². Astfel, punând în balanță abuzurile cenzurii regimului comunist cu abundența în care negustoria cărților vechi se instalase, se poate reliefa apanajul anticariatelor din perioada respectivă. Întrucât o istorie nemărturisită admite pierirea intelectuală, culturală, spirituală a generațiilor viitoare, este de dorit o oarecare independență a anticarilor de ceea ce se numește cenzură comunistă.

Dintr-un „raport făcut pe 4 februarie 1949, reiese faptul că Schäffer întâlnește un vânzător necunoscut de cărți, care abandonează cărțile la vederea cenzorului. Acesta încearcă să stabilească identitatea acestor vânzători, care erau prezenți în centrul Capitalei și sursele de aprovizionare ale colportorilor, iar insistența lui va avea foarte curînd rezultatul scontat”¹³.

¹¹ COROBICA, Liliana. *Op. cit.*, p. 29.

¹² ACTERIAN, Arșavir. *Intelectualitatea interbelică între ortodoxie și tradiționalism*. Cuvînt introductiv de Eugen Ionescu. Ediție îngrijită de Fabian Anton. București: Vreimea, 2008, p. 39.

¹³ COROBICA, Liliana. *Op. cit.*, p. 28.

Fără îndoială, insistența bulversantă a autorităților în ceea ce privește controlul absolut al acestor magazine, a condus către formațiuni de revoltă sau sustragere din fața reprezentanților forțelor publice de control. Acest gen de fapte a stîrnit motivația autorităților de a dezvolta o legislație de întărire a supravegherii difuzării culturii și artei.

În temeiul art. 44 și art. 45 din Constituția Republicii Populare Române și prin decizia Consiliului de Miniștri nr. 130 din 1949, „a fost emis Decretul nr. 64 pentru organizarea Ministerului Artelor și Informațiilor, care trebuie să organizeze și să supravegheze difuzarea culturii și arta, după cum se arată și la art. 2 (b), asigură răspîndirea în masele largi populare, a cărților, ziarelor și revistelor”¹⁴.

Astfel, cenzura comunistă dobîndește un cadru instituțional începînd cu data de 20 mai 1949 cînd, printr-o hotărîre a Consiliului de Miniștri, a fost înființată Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor (D.G.P.T.)¹⁵, fiind adoptat și „Decretul nr. 214 pentru transformarea Ministerului Artelor și Informațiilor în Ministerul Artelor, care avea prevăzut la articolul 2 că Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor va trece la noul minister”¹⁶.

Astfel, prin Hotărîrea nr. 612/1949, Serviciul Control avea prevăzut la Art. II (6) „să reglementeze funcționarea librăriilor, anticariatelor de cărți și bibliotecilor”¹⁷.

„Controalele repetate au arătat necesitatea de-a desființa comerțul particular de anticariat de cărți în mod treptat, în întreaga țară, începînd cu Capitala. Pentru aceasta în 1949, s-au efectuat controale la 35 de magazine de anticariat de cărți din care au fost luate 587 lucrări nedifuzabile și epurate; la o anticărie cu secție de bibliotecă de împrumut la care s-au blocat 56 cărți; la opt anticării cu standuri în locuri fixe, care nu aveau autorizația de funcționare a Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor”¹⁸. Acest lucru a condus la reducerea și treptat la desființarea anticariatelor atît din București¹⁹ cît și din țară.

Planul a funcționat în totalitate. Se dorea desființarea magazinelor ai căror proprietari luptau în mod solidar pentru autonomia proprie, refuzînd fenomenul de reducere la o instituție exclusiv controlată de Stat. Din păcate, anul 1950 s-a remarcat printr-o acțiune decisivă a autorităților, astfel încît, în București a devenit funcționabil un unic anticariat general, aflat în proprietatea și cîrmuirea Statului. „A urmat persecutarea anticarilor, considerați persoane dușmănoase, deși marea lor vină consta în faptul că erau proprietarii unor anticariate”²⁰, „anticarul fiind persoana care se ocupă cu vînzarea și cumpărarea cărților vechi, negustor, cunoscător”²¹, „colecționar de obiecte antice”²².

¹⁴ *Monitorul Oficial*, partea I-a, anul CXVII (1949), nr. 42, sîmbătă 19 februarie 1949, p. 1346.

¹⁵ ȘERCAN, Emilia. *Cultul secretului. Mecanisme cenzurii în presa comunistă*. Iași: Polirom, 2015, p. 52.

¹⁶ PETCU, Marian. Cenzura în România. În: PETCU, Marian (coord.). *Cenzura în spațiul cultural românesc*. București: Comunicare.ro, 2005, p. 79.

¹⁷ ANIC, fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosarul nr. 10/1949, f. 8.

¹⁸ COROBICA, Liliana. *Op. cit.* p. 29-30.

¹⁹ Doar în București existau aproximativ 30 de centre / anticariate de cărți a căror control revenea în întregime Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor.

²⁰ COROBICA, Liliana. *Op. cit.* p. 30.

²¹ *Mic dicționar enciclopedic*. București: Enciclopedică Română, 1972, p. 41.

Intenția autorităților nu s-a rezumat doar la aceste blamări la nivel instituțional, ci s-a propulsat către persoana umană însăși, proprietari de anticariate, cu scopul desființării definitive a acestor magazine și, implicit, a dezumanizării ori a depersonalizării. Statul a elaborat planuri de lucru pentru categorisirea, clasificarea și repartitia fondurilor create în acest sens.

După cum rezultă dintr-o informare „Secția de control urmărește clasificarea, circulația, manipularea și păstrarea tipăriturilor din toate unitățile care se ocupă sub o formă sau alta cu difuzarea lor către Biblioteci, anticariate, librării, piețe și paralel cu Secția edituri dau avizul de topire către Fondul de Stat al cărții (FSC) și de repartitie a fondului special către anticariat. Această secție avea un colectiv format din 4 oameni, fiecare răspunzând de 4 regiuni din țară și 2 raioane din București”²³.

Este relevant tipicarismul de care au dat dovadă autoritățile în elaborarea și implementarea actelor de control, atât din punct de vedere teoretic, cât și practic. Subcategoriile, liste, adnotări, diferențieri regionale, constituiau doar o mică parte din rutina urmăririi și verificării amănunțite a liniilor de anticariat.

Într-o notă din anul 1956 se menționează faptul că „ar fi de folos o listă de lucrări și autori din anticariate, de la documentarea anticariatului și din fondurile diverselor biblioteci.”²⁴. În anul 1957, Secția control prin „M. Ionescu, Vigder Litman, T. Barbosa își va axa munca de control în provincie în scopul urmăririi felului în care se va face verificarea, pe cont propriu a materialului achiziționat de la câteva centre de anticariat din provincie”²⁵.

O formațiune de Stat specifică, cu puteri depline, creată cu un scop precis, și anume acela de a aplica cenzura oricăror lucrări menite de a destăinui anumite aspecte ale regimului comunist, fiind coroborată cu accentul pus pe un totalitarism pe cale să schimbe mentalități de/a lungul a câtorva decenii viitoare.

Secția Control urmărea felul cum se efectua „clasificarea, păstrarea, manipularea, și circulația tipăriturilor. În primul rând urmărea dacă s-au retras lucrările prevăzute în liste, apoi felul cum sunt clasificate cărțile în fond liber și special, condițiile de păstrare a fondurilor speciale și manipularea lor. Acest control se extinde asupra bibliotecilor de orice categorie (cu excepția celor ale Partidului) dar și asupra tuturor unităților difuzoare de tipărituri: chioșcuri, librării, anticariate, Fondul de Stat al Cărții”²⁶. Extensia departamentelor autoritare de cenzură s-a realizat în mod ferm, cuprinzând cele mai mici unități teritoriale. Manifestarea acțiunii depline nu s-a încheiat odată cu organizarea structurală continuă, ci și cu aplicarea unei metodologii deloc rudimentare a unor modele cenzurale tipic comuniste.

Cu alte cuvinte, „în ceea ce privește metodele și mijloacele folosite, am identificat patru tipuri de cenzură, și anume: cenzura textului; controlul tirajelor; controlul cotelor de hârtie; avizarea aprobărilor de imprimare și difuzare”²⁷.

²² BREBAN, Vasile. *Dicționar General al Limbii Române*. București: Științifică și Enciclopedică, 1987, p. 52.

²³ ANIC, fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosarul nr. 15/1956, f. 1.

²⁴ *Ibidem*, f. 20.

²⁵ ANIC, fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosarul nr. 23/1957, f. 8.

²⁶ ANIC, fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosarul nr. 16/1956, f. 2.

²⁷ NEDELCU, Silviu - Constantin. *Cenzurarea presei ortodoxe în comunism*. București: Eikon, 2019,

Începînd cu anul „1956 și pînă în 1968, *Serviciul Bibliotecii-Anticariat-Muzee*, a exercitat controlul bibliotecilor, al muzeelor, al anticariatelor și exportului de *carte anticariat* din capitală și din provincie”²⁸. În cursul anului 1965 au fost controlate unitățile de anticariat din București, precum și cele din Timișoara, Cluj, Craiova, Oradea, Galați, Bacău, Tîrgu-Mureș, Iași și Pitești (vezi fig. 4).

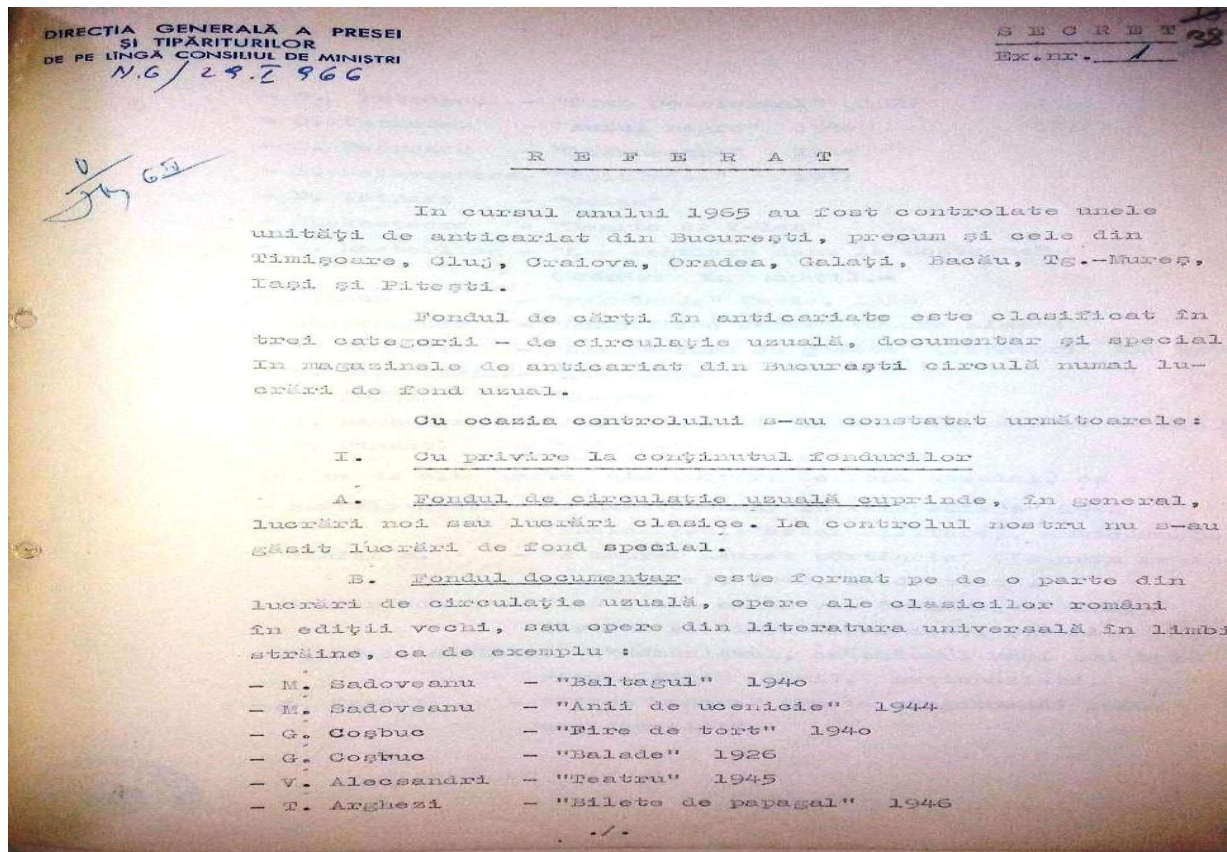

Fig. 4. ANIC, fond *Comitetul pentru Presă și Tipărituri*, dosar nr. 64/1966, f. 38.

După cum reiese, dintr-o notă privind controlul anticariatelor doar în perioada aprilie-mai 1965, au fost controlate 6 unități de anticariat din București și provincie²⁹, iar în 1966 au fost controlate următoarele anticariate din provincie: Bacău, Constanța, Craiova, Botoșani, Satu Mare, Cluj, Timișoara, Arad, Galați, Brăila, Tîrgu-Mureș, Pitești, Ploiești³⁰, Lugoj, Reșița, Lipova, Suceava, Dorohoi, Gura Humorului, Aiud, Bistrița, Gherla, Dej, Turda, Brașov, Sibiu, Săcele, Bran, Sfîntu Gheorghe, Mediaș, Sighișoara, Agnita, Blaj, Făgăraș, Piatra-Neamț Roman, Ploiești, Buzău, Tîrgoviște, Rîmnicu-Sărat³¹. Aceste controale au avut loc nu numai la anticariatele din țară ci și la cele din capitală.

Referitor la „anticariatele de Stat, acestea erau subordonate Centrului de Librării București, care avea peste 30 de spații de achiziții, și anume: pe Calea Moșilor erau două, unul pe bulevardul

p. 151.

²⁸ COROBICA, Liliana. *Op. cit.*, p. 106.

²⁹ ANIC, fond *Comitetul pentru Presă și Tipărituri*, dosarul nr. 65/1965, f. 187-188.

³⁰ ANIC, fond *Comitetul pentru Presă și Tipărituri*, dosarul nr. 60/1966, f. 44-46.

³¹ *Ibidem*, f. 58-59.

Carol I, și unul aproape de Piața Obor, pe bulevardul Ștefan cel Mare, 1 Mai, Academiei, lângă Librăriile Sadoveanu și Eminescu și pe Calea Victoriei unde erau cele mai multe”³². Aceasta este situația anticariatelor din perioada comunistă în România.

Exigențele vremii au impus într-un moment de cotitură, poate, o restructurare a planurilor de organizare a activității Securității și o preluare a atribuțiilor Statului de către aceasta. Se impunea crearea unei instituții în care planul oficial, de cenzură, ascundea și o altă fațetă, aceea de organ de suprimare a oricărui tip de activitate subversivă.

„Desființarea instituției oficiale a cenzurii, eveniment care a avut loc în anul 1977, a avut drept consecință imediată reconsiderare a activității Securității. După desființarea Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor / Comisia pentru Presă și Tipărituri, reiese dintr-un plan de măsuri din 10 ianuarie 1978, că prioritatea ofițerilor de Securitate era recrutarea personalului tehnic și administrativ din presă”³³.

Astfel, apare o nouă etapă în procesul de control, adaptată la cerințele care s-au impus la momentul respectiv. De aceea, „la mijlocul anului 1980, o nouă instituție a fost înființată, și anume: *Serviciul Lectură* din Consiliul pentru Cultură și Educație Socialistă, un for de îndrumare și control cenzorial. Acesta a dus, în realitate, la o dublă cenzură”³⁴. Noua situație va avea consecințe drastice asupra societății prin dublarea cenzurii, dar poate fi și o anticipare a ceea ce va conduce la răsturnarea regimului comunist în următoarea decadă.

„Din anul 1977, cenzura a fost efectuată la Consiliul Culturii și Educației Socialiste, dar într-o formă mult mai rafinată, întrucât conducătorii acestui Consiliu au reușit să transfere, treptat responsabilitatea activității de cenzură asupra tuturor celor aflați în funcții de conducere în presă și în celelalte instituții axate sau având tangență cu vehicularea informațiilor de orice natură și sub orice formă”³⁵.

Referitor la breasla anticarilor, îi putem aminti: pe „Corneliu Beda, cel mai titrat anticar și șeful anticariatului de pe Calea Moșilor, absolvent de istorie, muzeograf, membru fondator al clubului colecționarilor: cartofili, numismați, filateliști”³⁶, și pe „Simion Mihuță, cunoscut ca *decanul anticarilor*”³⁷, dar și pe „Mircea Sterescu, fostul bibliotecar al Casei Regale care în perioada comunistă avea acasă anticariat particular, unde puteai găsi cărți minunate, multe dintre ele interzise de regim”³⁸. „Acesta a fost arestat în 1960 pentru că vindea cărți sau le împrumuta contra cost”³⁹.

³² ALEXA, Cătălin. *Vechi meserii urbane. Meserii rare în orașul de azi*. București: Etnologică, 2018, p. 16.

³³ ȘERCAN, Emilia. *Op. cit.*, p. 175.

³⁴ COROBICA, Liliana. *Op. cit.*, p. 266.

³⁵ *Ibidem*, p. 269-270.

³⁶ <http://www.imagist.ro/nicolae-muscel-anticarul-cu-joben/>, accesat la 15 mai 2019.

³⁷ <https://emiliachebac.com/anticar-de-bucuresti/>, accesat la 29 mai 2019.

³⁸ <https://www.totb.ro/poate-unul-dintre-ultimii-anticari-adevarati-din-romania/>, accesat la 15 mai 2019.

³⁹ IONIȚOIU, Cicerone. *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, înțemnițați, uciși. Dicționar S*. București: Mașina de scris, 2008, p. 406.

„Pînă în 1989 existau cărți la secret și volume interzise, pe motive: politice, religioase, sexuale și sociale”⁴⁰, pentru care se putea intra la închisoare. „Între anticari și cumpărători nu aveau loc discuții despre cărțile interzise, decît atunci cînd se ajungea la un anumit nivel, după cum afirmă domnul Nicolae Muscel cunoscut ca *anticarul cu joben*”⁴¹, care a deschis prima firmă de anticariat din România, în București, după 1990.

„Controlul preventiv aplicat inițial presei, apoi cărților, constituie etapa cea mai importantă a cenzurii din această perioadă și a avut efectele cele mai drastice asupra schimbării mentalității societății românești în timpul regimului comunist”⁴².

După anul 1990 mass-media, editurile, librăriile, bibliotecile și anticariatele au fost eliberate de sub tirania cenzurii, după cum reiese și din Constituția României din 1991, unde la Articolul 30 (2) este menționat faptul că „cenzura de orice fel este interzisă”⁴³.

Concluzii:

În perioada anilor 1944-1989 cenzura s-a exercitat pe toate planurile, după cum am arătat, pe baza documentelor consultate și a cercetărilor efectuate, în special la Arhivele Naționale ale României, la sediul din București.

S-a constatat faptul că cenzura exercitată asupra bibliotecilor și anticariatelor, prin controlul instituționalizat, aplicat presei și cărților, a avut efectele cele mai drastice asupra schimbării mentalității colective a societății românești, cu repercursiuni puternice după anul 1990.

Bibliografie selectivă

1. Documente de arhivă

1. ANIC, fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosarul nr. 7/1948, f. 140.
2. ANIC, fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosarul nr. 10/1949, f. 8.
3. ANIC, fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosarul nr. 15/1956, f. 1, 20.
4. ANIC, fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosarul nr. 16/1956, f. 2 .
5. ANIC, fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosarul nr. 23/1957, f. 8.
6. ANIC, fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosarul nr. 65/1965, f. 187-188.
7. ANIC, fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosarul nr. 60/1966, f. 44-59
8. ANIC, fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosarul nr. 64/1966, f. 38.

2. Legislație

⁴⁰ KAROLIDES, Nicholas J. ; BALD, Margaret ; DAWN, Sova B. *100 de cărți interzise. O istorie a cenzurii în literatura mondială*. Ediția a doua. Pitești: Paralela 45, 2009, p. 479-481.

⁴¹ ALEXA, Cătălin. *Op. cit.*, p. 16.

⁴² COROBICA, Liliana. *Op. cit.*, p. 13.

⁴³ *Monitorul Oficial*, partea I, anul III (1991), nr. 233, Joi 21 noiembrie 1991, p. 5.

1. *Monitorul Oficial*, partea I-a, anul CXVII (1949), nr. 42, sîmbătă 19 februarie 1949.
2. *Monitorul Oficial*, partea I, anul III (1991), nr. 233, joi 21 noiembrie 1991.

3. Dicționare, enciclopedii, lexicoane

1. BREBAN, Vasile. *Dicționar General al Limbii Române*. București: Științifică și Enciclopedică, 1987.
2. CANDREA, Aurel I. ; ADAMESCU, Gheorghe. *Dicționar Enciclopedic Ilustrat al Limbii Române din trecut și de astăzi „Cartea Românească”*. București: Cartea Românească, 1931.
3. *Dicționarul Explicativ al Limbii Române (DEX)*. Ediția a II-a. București: Univers Enciclopedic, 1998.
4. *Dicționarul Limbii Române Literare Contemporane*. Vol. I (A-C). București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955.
5. IONIȚOIU, Cicerone. *Victimele Terorii Comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar S*. București: Mașina de scris, 2008.
6. *Mic Dicționar Enciclopedic*. București: Enciclopedică Română, 1972.

4. Lucrări de specialitate

1. ACTERIAN, Arșavir. Ediție îngrijită de Fabian Anton. *Intelectualitatea interbelică între Ortodoxie și Tradiționalism*. Cuvînt introductiv de Eugen Ionescu. București: Vreimea, 2008.
2. ALEXA, Cătălin. *Vechi meserii urbane: meserii rare în orașul de azi*. București: Etnologică, 2018.
3. COROBICA, Liliana. *Controlul cărții. Cenzura literaturii în regimul comunist din România*. București: Cartea Românească, 2014.
4. FICEAC, Bogdan. *Cenzura comunistă și formarea „omului nou”*. București: Nemira, 1999.
5. KAROLIDES, Nicholas J. ; BALD, Margaret ; DAWN, Sova B. *100 de cărți interzise. O istorie a cenzurii în literatura mondială*. Ediția a doua. Pitești: Paralela 45, 2009.
6. NEDELICU, Silviu - Constantin. *Cenzurarea presei ortodoxe în comunism*. București: Eikon, 2019.
7. POTRA, George. *Din Bucureștii de altădată*. București: Științifică și Enciclopedică, 1981.
8. ȘERCAN, Emilia. *Cultul secretului. Mecanismele cenzurii în presa comunistă*. Iași: Polirom, 2015.

5. Articole/studii de specialitate

1. CARAVIA, Paul. Studiu Introductiv. În: CARAVIA, Paul. (coord.). *Gîndirea interzisă: Scrieri cenzurate. România 1945-1989*. Cuvînt înainte de Academician Virgil Cîndea. București: Enciclopedică, 2000, p. 17-40.
2. PETCU, Marian. Cenzura în România. În: PETCU, Marian (coord.). *Cenzura în spațiul cultural românesc*. București: Comunicare.ro, 2005, p. 15-113.

6. Webgrafie

1. <http://www.imagist.ro/nicolae-muscel-anticarul-cu-joben/>, accesat la 15 mai 2019.
2. <https://www.totb.ro/poate-unul-dintre-ultimii-anticari-adevarati-din-romania/>, accesat la 15 mai 2019.

3. <https://emiliachebac.com/anticar-de-bucuresti/>, accesat la 29 mai 2019.
4. <https://i.pinimg.com/originals/20/0e/46/200e4611523882a2c847374fe990c001.jpg>, accesat la 18 iulie 2019.
5. <http://imageromania.ro/images/detailed/5/167291.jpg?t=1512683709>, accesat la 18 iulie 2019.